

VERSLAG

Vergadering:	Borgingscommissie Energieakkoord, nr. 15
Datum en tijd:	28 maart 2017, 10.30 uur
Plaats:	SER-gebouw
Aanwezig:	Nijpels (voorzitter), V.d. Akker, Bokhoven, Boot, Bos, De Bruijn, Van Dril, Gerrits, Goudoever, De Groot, Groot Wassink, Jurjus, Klooster, Lak, Merkx, Ouwehand, Pols, Putman, Rats, Roest, Van Ruiten, Sypkens Smit, Van der Spek, Van der Tang, Tersteeg, Thijssen, De Vries (Berend), Wijdoogen, Wijfker, Zomer Kortleve (projectleider Invest NL), Höhne, Sterl (New Climate Institute, Keulen)
Gasten:	
Secretariaat:	De Haan, Westenberg, Weterings, Van der Wijst

1. Opening

De *voorzitter* opent de vergadering met een woord van welkom. Een bijzonder woord van welkom is er voor de heren Höhne en Sterl van het New Climate Institute in Keulen, de heer Hammingh van het PBL en de heer Kortleve van Invest-NL.

2. Mededelingen

De heer De Haan neemt vandaag afscheid van de Borgingscommissie vanwege beëindiging van zijn detachering. De heer de Haan was vanaf het begin actief in het secretariaat van de Borgingscommissie.

Bijeenkomst governance van klimaatbeleid 17 februari

Naar aanleiding van een 'policy brief' van de WRR over klimaatbeleid is de SER de discussie met de WRR aangegaan over governance van het toekomstig energie- en klimaatbeleid van Nederland. Daar is een gezamenlijke bijeenkomst uit voortgekomen, gehouden op 17 februari bij de SER, waar met een groot aantal partijen van gedachten is gewisseld over de hoofdlijnen van beleid. Deze bijeenkomst toonde dat partijen het over de governance op hoofdlijnen eens kunnen worden. De SER brengt mogelijk nog een advies uit .

Bijeenkomst nieuwe initiatieven 7 maart

Deze bijeenkomst stond in het teken van de initiatieven die de afgelopen maanden de Borgingscommissie hebben bereikt. Deze initiatieven kunnen mogelijk bijdragen aan de doelstellingen van het Energieakkoord. Op 7 maart zijn zes initiatieven gepresenteerd die nu door de organisaties verder worden uitgewerkt. Voor 1 mei moeten de plannen voldoende concreet zijn om mee te nemen in de Nationale Energie Verkenning 2017.

Uitvoeringsagenda 2017

De Uitvoeringsagenda is vorige week naar de minister gestuurd. De verwachting is dat de minister dit stuk op korte termijn doorstuurt naar de nieuwe Tweede Kamer.

Adviesaanvraag gevolgen energietransitie werkgelegenheid

Afgelopen vrijdag heeft de SER een adviesaanvraag ontvangen over de gevolgen van de energietransitie voor de werkgelegenheid. Vanuit de Borgingscommissie zal mevrouw Bos van de FNV bij dit advies betrokken worden. Geïnteresseerden kunnen zich melden bij het secretariaat.

Bureaucratische belemmering melden bij de staf BEA

Binnenkort ontvangen de leden van de Borgingscommissie een brief met het verzoek om bureaucratische belemmeringen die de voortgang van de energietransitie belemmeren te melden. Het gaat hier niet om grote, structurele problemen, maar om kleine, praktische belemmeringen die vertragend kunnen werken. Bij voldoende respons bundelt het secretariaat van de Borgingscommissie deze belemmeringen in een overzicht. Mogelijk zijn deze belemmeringen weg te nemen door bijvoorbeeld een veeg-wetsontwerp of een veeg-AMvB. Het verzoek aan de leden is om hier materiaal voor aan te leveren.

Workshop Financiën

Recent hebben SER en PBL een workshop georganiseerd over de financiering van het klimaatbeleid.

De heer *Boot* van PBL licht toe dat daar onder meer is besproken hoe groot de investeringsopgave is voor de energietransitie bij een reductie van broeikasgasemissies van 80 - 95 procent in 2050. De investeringen die nodig zijn voor een reductie van 80 procent zijn al eens door McKinsey uitgerekend en daar is nu ook de investeringsopgave meegenomen voor de reductie van 95 procent in 2050. Het investeringsbedrag blijkt in dat geval 250 – 300 miljard hoger te worden.

De *voorzitter* vraagt welk deel van deze investeringen zich in de loop der jaren terugverdient. Daarbij verwijst hij naar energiebesparing in de gebouwde omgeving, waar bijna alle investeringen zich op termijn terugverdienen.

De heer *Boot* stelt dat deze vraag moeilijk te beantwoorden is. Het hangt namelijk af van wat onder terugverdienen wordt begrepen. Dat kan alles zijn wat binnen tien jaar terugkomt en dat aandeel zal groot zijn. Wanneer het in twee jaar moet terugkomen, dan is het aandeel kleiner. Bovendien is in de berekeningen nog geen rekening gehouden met terugverdientijden, noch met vermeden kosten van klimaatverandering voor de samenleving. De workshop beperkte zich tot een inschatting van de benodigde investeringen en wijze waarop deze te financieren. Wanneer het doel zou zijn geweest om de maatschappelijke kosten te kwantificeren was de vraag naar terugverdientijden wel relevant. De heer *Boot* adviseert om de website van PBL te raadplegen. Deze week verschijnt er namelijk een stuk over de maatschappelijke kosten, en niet de investeringen, van de energietransitie.

De heer *Bokhoven* vraagt of de baten in beeld zijn. Bijvoorbeeld baten ten gevolge van het niet uitgeven van kosten voor fossiele brandstoffen. De heer *Boot* vindt het goede suggesties, maar in het kader van de workshop is het niet aan de orde geweest. Spreker neemt mee dat er grote belangstelling voor is.

De heer *Boot* wijst erop dat berekeningen en de bevindingen van de workshop in een werkdocument worden gepubliceerd.

3. Verslag Borgingscommissie d.d. 13 december 2016 (BEA/0031)

Mevrouw *Putman* merkt op dat zij niet namens ASN Bank aanwezig is, maar namens de NVB. Spreekster merkt tevens op dat mevrouw Lulof niet namens Triodus Groenfonds aanwezig is, maar eveneens namens de NVB.

Naar aanleiding van

Op pagina 7 bovenaan staat een toezegging van mevrouw Van de Ven (EZ) aan de commissie. De heer *Pols* vraagt of dat al is gebeurd.

Dat is volgens de *voorzitter* nog niet gebeurd. Spreker doet de toezegging om mevrouw Van de Ven te benaderen om haar toezegging gestand te doen.

N.B.: Met excuses voor de vertraging in de reactie is het volgende antwoord op de bovenstaande vraag ontvangen.

"De tekst uit de Energieagenda geeft weer wat de Nationale Energieverkenning (NEV) 2016 zegt over de groei van de toegevoegde waarde in de hernieuwbare energiesector. Dat is iets anders dan de doelstellingen uit het Energieakkoord, omdat de cijfers uit de NEV alleen de hernieuwbare energiesector omvatten en niet andere onderdelen van de groene energietechnologiesector of -keten. Er loopt een apart traject om te komen tot goede monitoring van de doelen uit het Energieakkoord over de groei van de groene energietechnologiesector."

Op pagina 15 wordt gesproken over innovatieve investeringsconstructies. Mevrouw *Putman* deelt mede dat komende donderdag in het Crown Plaza Hotel een bijeenkomst is over gebouwgebonden financiering. Geïnteresseerden kunnen zich hier nog voor aanmelden.

Het verslag wordt, met inachtneming van de genoemde wijziging, onder dankzegging vastgesteld.

De volgorde van de agenda wordt aangepast en daardoor wordt agendapunt 5 eerst behandeld, gevolgd door agendapunt 4.

5. Oprichting Nederlandse financierings- en ontwikkelingsinstelling: Invest-nl

De ministers van EZ en Financiën hebben in februari een brief gestuurd aan de Tweede Kamer over Invest-NL, een nieuwe investeringsinstelling waar twee en een half miljard euro mee gemoeid is. Invest-NL is een private instelling waar het Rijk 100 procent aandeelhouder van is. De *voorzitter* geeft het woord aan de heer *Kortleve*, projectleider bij Invest-NL.

De heer *Kortleve* memoreert dat het kabinet in de Miljoenennota heeft gemeld met voorstellen te komen voor een nationale financieringsinstelling. Het kabinet noemde daarbij twee uitdagingen, te weten maatschappelijke uitdagingen en bedrijfsfinanciering.

De energietransitie is een van de maatschappelijke uitdagingen. Investeringsprojecten komen daar moeizaam op gang omdat er te weinig risicodragende financiering in Nederland beschikbaar is. Het probleem bij bedrijfsfinanciering is vooral zichtbaar bij doorgroeende bedrijven die risicodragend kapitaal nodig hebben. In tegenstelling tot in andere landen is er echter in Nederland geen mogelijkheid tot (mede)financiering daarvan.

De *voorzitter* vraagt naar de verhouding tussen Invest-NL en de Nederlandse investeringsinstelling NLII. Die instelling is destijds in het Energieakkoord als vehikel genoemd om investeringen voor de energietransitie mogelijk te maken. In die instelling is een paar miljard euro bijeengebracht, met name van pensioenfondsen.

De heer *Kortleve* licht toe dat Invest-NL is opgericht om andere partners in hun kracht te zetten. NLII zou een grote partner moeten worden van Invest-NL bij risicodragende financiering met een langere termijn. Spreker ziet Invest-NL als de ontwikkelpoot van NLII. FMO is een mogelijke andere partner.

De heer *Bokhoven* vraagt hoe Invest-NL aankijkt tegen de omvang van de financieringen in zowel het risicodragende deel als in seed capital. De heer *Kortleve* licht toe dat de huidige garantieregelingen van de overheid zullen blijven bestaan. Deze zijn al sterk gericht op het MKB. Invest-NL kan in relatie tot regionale ontwikkelingsmaatschappijen toch wat kleinere initiatieven in de regio bundelen. Wellicht moet er op nationaal niveau misschien nog een verdere bundeling plaatsvinden waarna het pakket op zeker moment doorgesluisd kan worden naar bijvoorbeeld pensioenfondsen.

De heer *Lak* vraagt naar de exportkredietverzekering. Uit de brief aan de Tweede Kamer wordt niet helder of er extra faciliteiten komen of dat bestaande faciliteiten op dezelfde hoogte blijven maar dan anders gestructureerd. Bij de start zal volgens de heer *Kortleve* de uitvoering van de bestaande faciliteiten belegd worden bij Invest-NL. De exportkredietverzekering zal blijven voortbestaan. Die twee en een half miljard euro komt er dus bovenop en is voor zowel binnenlandse- als buitenlandse projecten. Mevrouw *Putman* vraagt of Invest-NL ook gaat investeren in samenwerking met banken. Banken zitten aan de voorkant en moeten altijd eerst de kleine projecten doen. Die kleine projecten moeten een makkelijke validatie krijgen anders kunnen de pensioenfondsen die pakketjes niet overnemen. Zo wordt in de gebouwde omgeving altijd met kleine projecten gewerkt. Dat loopt echter wel tegen lange termijnen aan waar banken niet in willen stappen. Daar zijn nou juist die nieuwe constructies voor nodig. Spreekster vraagt of Invest-NL hier specifiek op gaat focussen. De focus moet volgens de heer *Kortleve* nog verder uitgedokterd worden. NIA is de voorloper van de ontwikkelingspoot. Het is echter niet zo dat NIA alles oplost.

De heer *De Groot* heeft al langer gepleit voor een nationale investeringsbank om grote slagen te kunnen maken in de transitie waar robuuste financiering noodzakelijk is. Spreker is content met Invest-NL, het is een goede eerste stap. Er werden al vragen gesteld over kosten, financiering en subsidie. Spreker denkt dat het goed mogelijk is om in de gebouwde omgeving via robuuste financiering vooraf projecten en transities op gang te krijgen. De voorfinanciering kan worden terugbetaald uit de cash flows die ontstaan omdat de energierekening daalt. Dat is een simpel mechanisme wat breed uitgerold zou moeten worden. In dat kader vraagt spreker aan de voorzitter om in contact te blijven staan met Invest-NL en EZ voor de verdere uitwerking.

De *voorzitter* wijst erop dat het wetsontwerp de komende maanden wordt voorbereid. De vraag is of het demissionaire kabinet het wetsontwerp wel wil indienen en of de Tweede Kamer het wil behandelen. Er is slechts één partij nodig om het controversieel te verklaren. In dat geval kan het wetsvoorstel niet in de Tweede Kamer worden behandeld. In de brief staat dat de belangrijkste arrangementen op 1 januari 2018 moeten starten. De vraag is of er per se een wet nodig is voor die arrangementen. Wellicht kunnen die arrangementen alvast starten voordat de nieuwe Tweede Kamer het gaat behandelen.

Volgens de heer *Kortleve* moet de wet nog worden opgesteld. Gehoopt wordt dat deze voor de zomer naar de Tweede Kamer kan. Dan is de vraag hoelang het kabinet nog demissionair is. Spreker kan zich voorstellen dat een investeringsbeleid in een formatie nog wel aan de orde komt. Of er nog discussies komen om het project groter te maken met BNG en de Waterschapsbank, is nu nog niet duidelijk.

De heer *Zomer* wijst op het feit dat in het Energieakkoord een ontwikkelmechanisme voor energiecorporaties als extra maatregel is opgenomen. Dat houdt het standaardiseren en het oplijnen van projecten in. Spreker biedt aan om in gesprek te

gaan over het oplijnen van projecten naar de oprichting van Invest-NL zodat de projecten die daar ontwikkeld worden direct mee kunnen naar Invest-NL. Daarnaast wil spreker meedenken om Invest-NL op te richten als gemeenschappelijke organisatie die in een keer de financiering voor de achterban kan organiseren. De heer *Kortleve* wil de heer Zomer graag in contact brengen met NIA.

De *voorzitter* dankt de heer Kortleve voor de bijdrage. De sheets van de presentatie zijn op de website van het Energieakkoord terug te vinden.

4. Stand van zaken voorbereiding NEV 2017 (ECN/PBL)

De NEV verschijnt in oktober 2017. Alles wat voor 1 mei bij de Planbureaus wordt aangeleverd kan worden beoordeeld en meegerekend in de NEV 2017.

De heer *Hammingh* verzorgt de presentatie over de stand van zaken uit de domeingesprekken. De focus ligt op de vraag of alle maatregelen van het Energieakkoord voldoende duidelijk en SMART zijn om in de doorrekening mee te nemen. Spreker wijst op tien (hoofd) actiepunten waar nog concretisering noodzakelijk is. Ook zijn er detailtabellen per domein gemaakt waarin de overige acties zijn opgenomen.

De sheets van de presentatie zijn op de website van het Energieakkoord terug te vinden.

6. Presentatie New Climate Institute: wat betekent Parijs voor Nederlands klimaatbeleid door de heer Höhne, New Climate Institute/Keulen

De heer *Thijssen* licht toe waarom Greenpeace aan het New Climate Institute opdracht voor deze studie heeft gegeven. De centrale vraag is wat er in Nederland voor nodig is om het klimaatakkoord van Parijs uit te voeren. Het New Climate Institute heeft eerder al bekeken wat het Parijsakkoord betekent voor Duitsland.

De heer *Höhne* constateert dat het klimaatakkoord van Parijs een nieuw ambitie heeft gesteld. Nederland en andere Europese lidstaten zullen hun beleidsdoelen in lijn moeten brengen met dit nieuwe ambitieniveau. Na een toelichting op de gevolgde methode geeft spreker een samenvatting van de belangrijkste conclusies. Belangrijkste conclusie is dat de uitstoot van CO₂ in Nederland in 2035 naar nul moet om in lijn te zijn met het klimaatakkoord. Daarvoor moeten volgens de studie alle kolencentrales voor 2020 dicht, mogen er vanaf 2025 alleen nog maar elektrische auto's op de markt worden gebracht en moet de gebouwde omgeving uiterlijk in 2035 van het aardgas af. Bovendien moeten duurzame energie en woningisolatie sterk worden versneld. Ook zullen ingrijpende veranderingen doorgevoerd moeten worden in de industrie en de glastuinbouw om CO₂ emissies naar nul te brengen.

De heer *Van der Spek* vraagt of er een berekening is gemaakt van de kosten die zijn verbonden aan het scenario van het New Climate Institute. Ook is de vraag wat het betekent in termen van economische waarde en het creëren van banen.

Volgens de heer *Höhne* is deze analyse nog niet uitgevoerd, maar zou deze zeker wel gedaan moeten worden. Het is wel duidelijk dat de investeringen enorm zullen zijn. Maar er zijn ook voordelen voor innovatie, banen en dergelijke. Daar zijn echter op dit moment nog geen cijfers van.

De heer *Bokhoven* vraagt of Nederland te vergelijken is met andere landen en of de tijdlijn hetzelfde is als bijvoorbeeld in België, Scandinavië en Duitsland.

Volgens de heer *Höhne* is het in grote lijnen vergelijkbaar. Wel moet rekening gehouden worden met verschillen in de brandstofmix van landen. Zo heeft Duitsland een veel groter aandeel stroomopwekking uit kolen. Maar voor bijvoorbeeld energiegebruik van auto's zijn Nederland en Duitsland heel vergelijkbaar.

De heer *De Groot* begrijpt bepaalde argumenten uit de presentatie niet. Bijvoorbeeld dat Nederland 0.4 procent van de totale wereldwijde CO₂-reductie realiseert en toch nog sneller moet. Indien Nederland sneller moet vanwege de goed ontwikkelde economie, dan is de vraag of dat betekent dat Nederland gestrande activa heeft. In een land met een minder goed ontwikkelde economie is het makkelijker te investeren omdat er geen gestrande activa is. Het is vanuit economische efficiency gezien logischer om investeringen in minder ontwikkelde landen te steunen.

De heer *Höhne* bevestigt dat Nederland een klein aandeel heeft in de wereldwijde emissies. Alle landen in de wereld zullen echter meer moeten doen om de klimaatdoelen van Parijs te kunnen halen.

Over de gestrande activa licht spreker toe dat de meest ontwikkelde landen inderdaad meer in schone brandstof investeren. Toch groeit duurzame energie ook in landen als China en India. In deze landen groeit het gebruik van elektriciteit zo snel dat ze er alles aan moeten doen om aan de behoefte te voldoen.

De heer *Pols* vraagt aan de heer *De Groot* of VNO er voor zou zijn om de subsidie voor duurzame energie te laten wegvloeien naar ontwikkelingslanden. De heer *De Groot* antwoordt dat hij niet bedoelde dat Nederlands belastinggeld naar ontwikkelingslanden moet vloeien, maar dat daar met vergelijkbare investeringen veel grotere effecten te behalen zijn. De vraag is hoe Nederland tegen de laagste prijs de hoogste CO₂-reductie kan realiseren. In het verleden waren daar al systemen voor en die kunnen nu opnieuw gebruikt worden. De voorzitter stelt voor dat beide heren hier na de vergadering verder over discussiëren.

De heer *Boot* wijst op een rapport dat PBL onlangs heeft gepubliceerd over de consequenties van het klimaatakkoord voor Nederland. Op een aantal belangrijke verschillen na zijn de uitkomsten van die analyse in grote lijnen vergelijkbaar met die van deze studie van het NewClimate Institute.

De *voorzitter* dankt de heren *Höhne* en *Sterl* voor hun komst en presentatie.

De sheets van de presentatie zijn op de website van het Energieakkoord terug te vinden.

7. Rondvraag

Desgevraagd schetst de *voorzitter* zijn beeld van het proces van de kabinetsformatie in het licht van de opdracht van de Borgingscommissie.

De belangrijkste invloed die kon worden uitgeoefend was volgens de voorzitter op 15 maart door een verstandige politieke keuze te maken. De Borgingscommissie is niet betrokken bij de formatie, maar de SER overweegt wel, zoals gezegd, een advies over de governance van het klimaatbeleid aan de informateur te sturen. Verder constateert spreker dat de partijen aan tafel zich de afgelopen maanden hebben ingezet om de politieke partijen rijkelijk te voorzien van voorstellen voor het energiebeleid in de komende regeerperiode. Voorzitter en secretariaat van de Borgingscommissie onthouden zich van commentaar en zullen alleen input geven bij de formatie wanneer daar om gevraagd wordt.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter onder dankzegging de vergadering om 12.30 uur.